

УДК 637.1

08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Арич М.І.

Національний університет харчових технологій,
м. Київ

Оцінка ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств за допомогою матричного методу

Розглянуто послідовність оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств відповідно до матричного методу аналізу. Встановлено основні показники ефективності діяльності для такого дослідження, а також проаналізовано ступінь співпадання рангів темпів їх приросту та фінансово-економічних результатів на основі коефіцієнта рангової кореляції. Визначено, що на завершальному етапі результат оцінки матричним методом характеризує ефективність управління одним числом.

Ключові слова: матриця, прибуток, дохід, ефективність, управління, молочна промисловість.

Рассмотрены последовательность оценки эффективности управления финансово-экономическими результатами предприятий согласно матричного метода анализа. Установлены основные показатели эффективности деятельности для такого исследования, а также проанализирована степень совпадения рангов темпов их прироста и финансово-экономических результатов на основе коэффициента ранговой корреляции. Определено, что на завершающем этапе результат оценки матричным методом характеризует эффективность управления одним числом.

Ключевые слова: матрица, прибыль, доход, эффективность, управление, молочная промышленность.

We consider the sequence of evaluating the effectiveness of management of financial and economic results of enterprises according to the method of matrix analysis. The basic performance indicators for this research, and the degree of coincidence analysis ranks the rate of growth of financial and economic performance based on the coefficient of rank correlation. It was determined that the final stage of evaluation findings matrix method describes a number of performance management.

Keywords: matrix, profit, revenue, efficiency, management, dairy industry.

Постановка проблеми. Діяльність підприємств у сучасних ринкових умовах вимагає від їх керівництва раціональних та найбільш економічно та науково-обґрунтованих управлінських рішень, як в цілому по підприємстві, та, зокрема, по управлінні ключовими фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання – фінансово-економічними результатами. При цьому треба нагадати, результатами об'єктивно було вибрано: чистий прибуток (збиток) – як фінансовий результат, та чистий дохід (виручка) – як економічний, оцінка ефективності управління якими є необхідною умовою якісного та високопрофесійного управління підприємством та досягнення його мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств сьогодні є досить актуальним, що і пояснює великий інтерес до її вивчення з боку передових вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Методи такого дослідження аналізували Височина М. [1], Дікань Л., Вороніна О. [4], Савенко Н. [6], Сочівець О. [7]. При цьому проблеми діагностики результативності та ефективності діяльності підприємств порушували у свої працях такі науковці, як Власова Н., Мелушова І. [2], Дарміць Р., Вацик Н. [3] та Ховрак І. [9]. Провівши дослідження наявних методик оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств, Фролова Л. встановила, що найбільш повноцінно та цілісно це можна зробити за допомогою матричного методу [8], який дозволяє проаналізувати ефективність управління чистим прибутком (збитком) та чистим доходом

(виручкою) разом, а також виразити оцінку єдиним числовим значенням. Крім цього, матричний метод є простим у застосуванні, а його результати є зручними для використання та зрозумілими для сприйняття.

Постановка завдання. Метою роботи є оцінка ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств молочної промисловості України використовуючи матричний метод аналізу. Суміжними завданнями є виявлення недоліків у господарській діяльності та пошук шляхів їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Матричний метод комплексно використовує наявний інструментарій, пов'язуючи об'єкт аналізу – фінансово-економічні результати, з ресурсами, які були використані для їх отримання. В кінцевому випадку досить багато показників фінансово-господарського стану підприємства беруть участь у визначенні ефективності управління та формування остаточного числового значення її оцінки.

Таким чином, першим кроком оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств є визначення показників ефективності управління. Вибір таких величин є важливим етапом дослідження, тому що тут закладаються умови успішної реалізації матричного методу оцінки в майбутньому. Крім цього, вказані величини повинні відображати всі сторони досліджуваного процесу та знаходитись у тісному зв'язку із результатами діяльності підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Показники оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств*

Показники оцінки ефективності	2008 рік	2009 рік	Відхилення 2009 від 2008 року	2010 рік	Відхилення 2010 від 2009 року	2011 рік	Відхилення 2011 від 2010 року	2012 рік	Відхилення 2012 від 2011 року
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна»									
Витрати	691399	624279	-67120	805985	181706	1018732	212747	1136494	117762
Оборотні активи	226294	154798,5	-71495,5	172977,5	18179	218361,5	45384	161626,5	-56735
Власний капітал	80282	40425	-39857	14521	-25904	-11802,5	-26323,5	-8065,5	3737
Число робітників	1414	1189	-225	1184	-5	1262	78	1410	148
ПАТ «Криммолоко»									
Витрати	139607	105248	-34359	94260	-10988	73834	-20426	53650	-20184

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Оборотні активи	12798,5	11530	-1268,5	9394	-2136	7650,5	-1743,5	5274,5	-2376
Власний капітал	36476	35315,5	-1160,5	32836,5	-2479	26352,5	-6484	10786,5	-15566
Число робітників	684	614	-70	482	-132	411	-71	345	-66
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»									
Витрати	215006	214461	-545	267322	52861	302446	35124	340697	38251
Оборотні активи	70553,5	53416	-17137,5	44279,5	-9136,5	50171	5891,5	69632	19461
Власний капітал	35964	37607	1643	46419,5	8812,5	62750,5	16331	102622	39871,5
Число робітників	494	345	-149	341	-4	327	-14	348	21
ПАТ «Херсонський маслозавод»									
Витрати	31143	34961	3818	58663	23702	46961	-11702	57022	10061
Оборотні активи	19053	15177,5	-3875,5	14345	-832,5	12558,5	-1786,5	8879	-3679,5
Власний капітал	4871	6312,5	1441,5	8058,5	1746	9461,5	1403	9626,5	165
Число робітників	162	119	-43	119	0	198	79	132	-66
ПАТ «Чернігівський молокозавод»									
Витрати	81979	73065	-8914	157623	84558	106244	-51379	117970	11726
Оборотні активи	41695	56378	14683	125300,5	68922,5	124612,5	-688	128708	4095,5
Власний капітал	10849	15165,5	4316,5	14308	-857,5	15027,5	719,5	23371,5	8344
Число робітників	532	435	-97	428	-7	406	-22	395	-11

*Розраховано автором на основі даних Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України.

Динаміка представлених показників у більшості підприємств є негативною переважно за першу половину досліджуваного періоду 2008-2012 років. Найбільш від'ємні значення динаміки характерні для ПАТ «Криммолоко», на якому всі вказані показники знижувалися з року в рік. Всі інші досліджувані підприємства молочної промисловості України характеризуються приблизно однаковими тенденціями, що проявляються в частковому зменшенні одних значень, та збільшенні інших.

Визначивши перелік показників, можна побудувати динамічний нормативний ряд, який включає в себе значення темпів зростання вибраних показників. Управління фінансовими результатами буде ефективним якщо дані показники будуть зростати в такій послідовності:

$$T_p > T_d > T_{oa} = T_k > T_c > T_v, \quad (1)$$

$$T_{zb} < T_v < T_c < T_k = T_{oa} < T_d, \quad (2)$$

де T_p темп зростання прибутку, %;

T_d – темп збільшення доходу від реалізації товарів, %;

T_v – темп збільшення витрат, %;

T_{oa} – темп зростання оборотних активів, %;

Тк – темп збільшення середньорічної вартості капіталу, %;

Тч – темп зростання чисельності робітників, %;

Тзб – темп збільшення збитку, % [63, 91].

Використовуючи наявний інструментарій відповідно до наступного етапу матричного методу оцінки ефективності управління обрахуємо фактичний динамічний ряд зміни показників п'яти вибраних підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Фактичний динамічний ряд зміни показників оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств молочної промисловості України за 2008-2012 роки*

Темп збільшення показників нормативних рядів динаміки, %							Зв'язок результатів з витратами і ресурсами
формула (1)	Тп	Тд	Тоа	Тк	Тч	Тв	
формула (2)	(Тзб)	Тв	Тч	Тк	Тоа	Тд	
ПАТ «Вім-Білл-Данн Україна»							
2008-2009 рр.	(-68,0)	-9,7	-15,9	-49,6	-31,6	-21,0	Тзб<Тв>Тч>Тк<Тоа<Тд
2009-2010 рр.	(68,2)	29,1	-0,4	-64,1	11,7	46,9	Тзб>Тв>Тч>Тк<Тоа<Тд
2010-2011 рр.	(-37,8)	26,4	6,6	-181,3	26,2	10,3	Тзб<Тв>Тч>Тк<Тоа>Тд
2011-2012 рр.	(-109,6)	11,6	11,7	-31,7	-26,0	18,7	Тзб<Тв<Тч>Тк<Тоа<Тд
2008-2012 рр.	(-103,2)	64,4	-0,3	-110,0	-28,6	52,0	Тзб<Тв>Тч>Тк<Тоа<Тд
ПАТ «Криммолоко»							
2008-2009 рр.	-436,6	-19,4	-9,9	-3,2	-10,2	-24,6	Тп<Тд<Тоа<Тк>Тч>Тв
2009-2010 рр.	(-92,2)	-10,4	-21,5	-7,0	-18,5	-14,0	Тзб<Тв>Тч<Тк>Тоа<Тд
2010-2011 рр.	(10335,9)	-21,7	-14,7	-19,7	-18,6	-29,6	Тзб>Тв<Тч>Тк<Тоа>Тд
2011-2012 рр.	(42,0)	-27,3	-16,1	-59,1	-31,1	-22,1	Тзб>Тв<Тч>Тк<Тоа<Тд
2008-2012 рр.	-3982,7	-62,0	-58,8	-70,4	-49,6	-61,6	Тп<Тд<Тоа>Тк<Тч>Тв
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»							
2008-2009 рр.	(-232,7)	-0,3	-30,2	4,6	-24,3	-13,0	Тзб<Тв>Тч<Тк>Тоа<Тд
2009-2010 рр.	-49,5	29,4	-17,1	23,4	-1,2	24,6	Тп<Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
2010-2011 рр.	309,6	17,8	13,3	35,2	-4,1	13,1	Тп>Тд<Тоа<Тк>Тч<Тв
2011-2012 рр.	88,2	25,7	38,8	63,5	6,4	12,6	Тп>Тд<Тоа<Тк>Тч<Тв
2008-2012 рр.	(-617,1)	58,5	-29,6	185,3	-1,3	66,7	Тзб<Тв>Тч<Тк>Тоа<Тд
ПАТ «Херсонський маслозавод»							
2008-2009 рр.	-59,4	9,8	-20,3	29,6	-26,5	12,3	Тп<Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
2009-2010 рр.	229,2	72,1	-5,5	27,7	0,0	67,8	Тп>Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
2010-2011 рр.	-94,6	-25,0	-12,5	17,4	66,4	-19,9	Тп<Тд<Тоа<Тк>Тч>Тв
2011-2012 рр.	24,5	15,9	-29,3	1,7	-33,3	21,4	Тп>Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
2008-2012 рр.	-91,1	64,2	-53,4	97,6	-18,5	83,1	Тп<Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
ПАТ «Чернігівський молкозавод»							
2008-2009 рр.	(-760,6)	-10,9	-18,2	39,8	35,2	9,1	Тзб<Тв>Тч<Тк>Тоа>Тд
2009-2010 рр.	-524,8	22,4	122,3	-5,7	-1,6	115,7	Тп<Тд<Тоа>Тк>Тч<Тв
2010-2011 рр.	(-130,8)	-32,6	-5,1	5,0	-0,5	5,1	Тзб<Тв<Тч<Тк>Тоа<Тд
2011-2012 рр.	-39,5	9,7	3,3	55,5	-2,7	11,0	Тп<Тд>Тоа<Тк>Тч<Тв
2008-2012 рр.	(-623,3)	43,9	-25,8	115,4	208,7	54,0	Тзб<Тв>Тч<Тк<Тоа>Тд

*Розраховано автором на основі даних Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України.

Фактичний зв'язок між темпами проросту показників нормативних рядів динаміки у більшості періодів дослідження вибраних підприємств не відповідає умові наявності високого ступеня ефективності управління фінансово-економічними результатами, однак є немало випадків, де умови дотримуються.

Наступним етапом оцінки ефективності управління є порівняння фактичного ряду динаміки з нормативним, про цьому використовується коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (табл. 3).

Таблиця 3

Відхилення фактичного ряду динаміки показників оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами від нормативної моделі підприємств молочної промисловості України за 2008-2012 роки*

Темп зміни показників нормативних рядів динаміки, %							Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена
Нормативний ряд	(1) Тп	(2) Тд	(3,5)Тоа	(3,5)Тк	(5) Тч	(6) Тв	
	(1)(Тзб)	(2) Тв	(3) Тч	(4,5)Тк	(4,5)Тоа	(6) Тд	
ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна»							
2008-2009 рр.	(1)	6	5	2	3	4	0,071
2009-2010 рр.	(6)	4	2	1	3	5	-0,300
2010-2011 рр.	(2)	6	3	1	5	4	0,043
2011-2012 рр.	(1)	4	5	2	3	6	0,529
2008-2012 рр.	(2)	6	4	1	3	5	0,043
ПАТ «Криммолоко»							
2008-2009 рр.	6	4	2	1	3	5	-0,214
2009-2010 рр.	(1)	5	2	6	3	4	0,471
2010-2011 рр.	(6)	2	5	3	4	1	-0,614
2011-2012 рр.	(6)	3	5	1	2	4	-0,500
2008-2012 рр.	6	4	2	5	1	3	-0,671
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»							
2008-2009 рр.	(1)	5	2	6	3	4	0,471
2009-2010 рр.	6	1	5	3	4	2	-0,300
2010-2011 рр.	1	3	4	2	6	5	0,843
2011-2012 рр.	1	4	3	2	6	5	0,757
2008-2012 рр.	(1)	4	2	6	3	5	0,700
ПАТ «Херсонський маслозавод»							
2008-2009 рр.	6	3	4	1	5	2	-0,386
2009-2010 рр.	1	2	6	4	5	3	0,557
2010-2011 рр.	6	5	3	2	1	4	-0,614
2011-2012 рр.	1	3	5	4	6	2	0,414
2008-2012 рр.	6	3	5	1	4	2	-0,471
ПАТ «Чернігівський молокозавод»							
2008-2009 рр.	(1)	3	2	6	5	4	0,757
2009-2010 рр.	6	3	1	5	4	2	-0,471
2010-2011 рр.	(1)	2	3	5	4	6	0,986
2011-2012 рр.	6	3	4	1	5	2	-0,386
2008-2012 рр.	(1)	3	2	5	6	4	0,757

*Розраховано автором на основі даних Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України.

На основі значень коефіцієнта рангового кореляції Спірмена можна говорити про ступінь ефективності управління фінансово-економічними результатами: чим даний показник ближче до 1 – тим ефективність управління є вищою, а чим д ближче до -1 – нижчою. Фактичні значення розрахованого коефіцієнта рангової кореляції показують практично рівне співвідношення між показниками з додатними та від’ємними значеннями. До підприємств, які мають переважаче число позитивних значень даного коефіцієнта, а отже і ефективність управління фінансово-економічними результатами на них є високою належать: ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна», ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» та ПАТ «Чернігівський молокозавод».

Дослідивши послідовність співпадання рангів фактичних та нормативних рядів динаміки фінансово-економічних результатів та показників їх оцінки ефективності управління, перейдемо до побудови матриці оцінки ефективності управління результатами та обрахунку індексів росту її показників. Матриця зображена у вигляді таблиці 6×6, де показники згруповані за ознаками результатів, витрат та ресурсів: прибуток (П), чистий дохід (ЧД), витрати (В), оборотні активи (ОА), капітал (К) та чисельність працівників (Ч) (табл. 4).

Таблиця 4

Матриця індексів росту показників оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств молочної промисловості України в цілому за 2008-2012 роки*

Підприємства	Фінансово-економічні показники						
1	2	3	4	5	6	7	8
		П	ЧД	В	ОА	К	Ч
ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна»	П	1,000					
	ЧД	(-0,027)	1,000				
	В	(-0,023)	0,925	1,000			
	ОА	(-0,045)	2,128	2,302	1,000		
	К	(0,320)	-15,132	-16,362	-7,109	1,000	
	Ч	(-0,032)	1,525	1,648	0,716	-0,101	1,000
ПАТ «Криммолоко»		П	ЧД	В	ОА	К	Ч
	П	1,000					
	ЧД	-94,000	1,000				
	В	-94,667	0,988	1,000			
	ОА	-93,323	0,922	0,933	1,000		
	К	-128,636	1,284	1,300	1,393	1,000	
Ч	-76,920	0,753	0,762	0,817	0,586	1,000	

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»		П	ЧД	В	ОА	К	Ч
	П	1,000					
	ЧД	(-3,100)	1,000				
	В	(-3,234)	1,052	1,000			
	ОА	(-5,254)	1,689	1,606	1,000		
	К	(-1,814)	0,584	0,555	0,346	1,000	
	Ч	(-7,340)	2,367	2,249	1,401	4,051	1,000
ПАТ «Херсонський маслозавод»		П	ЧД	В	ОА	К	Ч
	П	1,000					
	ЧД	0,049	1,000				
	В	0,045	0,897	1,000			
	ОА	0,194	3,524	3,928	1,000		
	К	0,045	0,831	0,926	0,236	1,000	
	Ч	0,110	2,015	2,247	0,572	2,425	1,000
ПАТ «Чернігівський молокозавод»		П	ЧД	В	ОА	К	Ч
	П	1,000					
	ЧД	(-3,316)	1,000				
	В	(-3,579)	1,070	1,000			
	ОА	(-1,703)	0,499	0,466	1,000		
	К	(-2,430)	0,715	0,668	1,433	1,000	
	Ч	(-7,048)	2,074	1,938	4,158	2,901	1,000

*Розраховано автором на основі даних Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України.

На основі значень даних показників можна оцінити ефективність управління фінансово-економічними результатами діяльності п'яти вибраних підприємств в цілому за 5 років досліджуваного періоду, так як дані індекси росту відображають зміну показників матриці у 2012 році порівнюючи з 2008 роком. Тобто видно результат до якого прийшли суб'єкти господарювання через п'ять років. Дослідження цих даних дозволяє розглядати процес зміни індексів росту значень відповідних показників цілісним і послідовним, аналізуючи їх коливання протягом кожного з періодів 2008-2012 років.

Наступним етапом матричного дослідження якості управління є обрахунок інтегрального показника ефективності управління фінансово-економічними результатами, який визначається як середня геометрична з добутку індексів росту відносних показників, що знаходяться під діагоналлю матриці. При цьому індекси витрат у матриці замінюються відповідно на $[(1 + (1 - I_A))]$. Аналогічно відбувається і у випадку, коли підприємство отримало не чистий прибуток, а збиток. Тут відповідно теоретичні індекси рентабельності замінюються на $[(1 + (1 - I_{CA}))]$. Перейдемо до інтегрального показника (табл. 5).

Інтегральний показник оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами підприємств молочної галузі України*

Підприємство	Інтегральний показник				
	2008-2009 роки	2009-2010 роки	2010-2011 роки	2011-2012 роки	2008-2012 роки
ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна»	1,009	1,066	-1,307	1,127	1,634
ПАТ «Криммолоко»	-1,581	1,231	-4,952	0,539	-4,399
ПАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»	0,675	0,742	1,576	1,202	1,076
ПАТ «Херсонський маслозавод»	0,721	1,227	0,33	0,961	0,415
ПАТ «Чернігівський молокозавод»	-1,756	-1,273	1,312	0,808	1,058

*Розраховано автором на основі даних Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України.

Значення інтегральних показників управління фінансово-економічними результатами не завжди залежить від їх абсолютних значень, що раз підтверджує високий рівень взаємозв'язку всіх елементів системи управління результатами. Крім цього, вважаємо, що ефективне управління фінансами може передбачати як отримання кінцевого фінансового результату у вигляді чистого прибутку, так і збитку, при цьому повинні дотримуватись цілі підприємства.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Діагностика ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств передбачає попередньо встановлену послідовність кроків, послідовна реалізація яких в кінці дослідження і буде відображати стан управління результатами суб'єкта господарювання. Оцінка ефективності управління фінансово-економічними результатами суб'єктів господарювання забезпечує менеджерів необхідною та не від'ємною інформацією для прийняття вчасних, якісних і професійних управлінських рішень, а тому є важливим та, навіть, ключовим елементом системи управління як всього підприємства, так і його фінансово-економічних результатів.

Основними перспективними напрямками подальших досліджень даної теми можна назвати такі, як:

– удосконалення переліку показників оцінки ефективності управління з високим рівнем наукової обґрунтованості, так як ринкові умови господарювання динамічно змінюються, що і вимагає адекватних рішень управлінського персоналу. Це все веде до зміни практично всіх елементів матричної моделі аналізу, таких як побудова нормативного і фактичних рядів динаміки, а також матриці показників оцінки ефективності управління фінансово-економічними результатами;

– включення до системи оцінки взаємозв'язку нормативного та фактичних рядів динаміки і інших коефіцієнтів рангової кореляції, крім коефіцієнта Спірмена;

– вдосконалення параметрів діагностики матричної моделі, а також визначення додаткових станів рівня ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств.

Оцінка ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємств є важливим елементом системи управління суб'єктом господарювання, який є простим та зручним у застосуванні, а доступний перелік показників аналізу робить можливим використання даного аналізу на різних підприємствах, що є особливо актуальним в ринкових та високо конкурентних умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Височина М.В. Аналіз методів оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/161/knp161_86-89.pdf.

2. Власова Н.О., Мелушова І.Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі: Монографія / Харківський державний університет харчування та торгівлі – Харків, 2008. – 259 с.

3. Дарміць Р.З., Вацик Н.О. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltn/20_12/153_Dar.pdf.

4. Дікань Л.В., Вороніна О.О. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: Монографія. – Харків: СПД ФО Лібуркіна Л.М., 2008. – 92 с.

5. Дядечко Л.П., Пантьо А.М. Діагностичні інструменти оцінки ефективності управління доходом підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2011_31_1/Dyadech.pdf.

6. Савенко Н. Теоретичні підходи оцінювання ефективності виробництва підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/.../1/Savenko.pdf>.

7. Сочівець О.П. До проблеми оцінювання ефективності управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvvnu/ekonomika/2009_27/R2/Sochivets.pdf.

8. Фролова Л.В. Ефективність управління фінансовими результатами торговельних підприємств: монографія / Л.В. Фролова, Л.В. Семерунь. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2011. – 187 с.

9. Ховрак І.В. Дискусійні питання щодо трактування економічної сутності та змісту дефініції «ефективність функціонування» корпоративних структур [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/handle/123456789/23154>.